

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Örgüt Sağlığı Algıları ile Mesleğe Yönelik Davranışları Arasındaki İlişki: Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Bir Araştırma

Olca Kiremitçi ¹, R. Timuçin Genç ²

Öz

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel sağlık algıları ile mesleğe yönelik davranışları arasındaki ilişkinin cinsiyet farklılıklarına göre incelenmesidir. Çalışmaya, İzmir iline bağlı beş ilçenin ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan, 221 beden eğitimi öğretmeni (98 kadın, 123 erkek) katılmıştır. Araştırmada Örgüt Sağlığı Envanteri (Akbaba, 1997), Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri Ölçeği (Gençer ve diğ., 2010) ve beden eğitimi öğretmenlerinin demografik bilgilerini elde etmeye yönelik sorulardan oluşan anket formu kullanılmıştır. İki değişken veri seti arasındaki ilişkiyi belirlemek ve ölçmek amacıyla kanonik korelasyon analizi kullanılmıştır. Uygulanan kanonik korelasyon analizi sonucunda, genel örneklem için örgüt kimliği ve yaşam doyumu; kadın beden eğitimi öğretmenleri için çevresel etkililik ve içsel huzur ve dengeleme; erkek beden eğitimi öğretmenleri için çevresel etkililik ve başarıma eğilimi alt boyutları ön plana çıkmıştır. Kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenleri için okulun iç ve dış çevresindeki etkileşim ve uyumun önemli olduğu anlaşılmıştır. Bununla beraber, kadın beden eğitimi öğretmenleri için iş ve aile yaşamı arasındaki dengenin sağlanması önemliyken, erkek beden eğitimi öğretmenleri için, aile sorumluluklarından ötürü, işlerini en iyi şekilde yerine getirebilmek için çaba sarf etmek önemlidir.

Anahtar Kelimeler

Örgüt sağlığı
Algılar
Beden eğitimi öğretmenleri
Cinsiyet

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 03.10.2013
Kabul Tarihi: 14.07.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 06.08.2014

DOI: 10.15390/EB.2014.2937

Giriş

Bireyin sosyal ve fiziksel çevresinde gerçekleşen olay ve olguları anlamlandırarak, bunlara sistematik ve eleştirel açıdan yaklaşmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanabilen eğitim (Tanrıöven, 2011), bireyin davranışlarını, becerilerini, kaynaklarını ve yeteneklerini geliştirerek, çok daha iyi bir yaşam sürmesine katkı sağlamaktadır (Mirowsky ve Ross, 2003). Eğitim, organizasyonların küresel rekabet ortamında ayakta kalabilmesi için gerekli, ehil iş gücünün yetiştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir (Milner ve Khoza, 2008). Günümüzde toplumsal beklentilerin her geçen gün artması ve çeşitlilik göstermesi nedeniyle, planlı eğitim kurumları olan okulların geliştirilebilmesine yönelik çabalar artmaktadır. Okulların etkililiği ve öğrencilerin yüksek kaliteli eğitim alabilmeleri, ancak ehil insanların öğretmen olarak çalışmak istemelerini sağlayacak bir yapılanma ile mümkündür (OECD, 2005).

¹ Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Türkiye, olcaykiremitci@gmail.com

² Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Türkiye, timucin.gencer@gmail.com

Öğretmen sağlığı ve öğretmenlerin mesleğe yönelik davranışları, eğitim sektörünün önemli sorunlarından birisidir (Gençer, Boyacıoğlu, Kiremitci ve Doğan, 2010). Öğretmenlerin başarı mücadelesi arttıkça iş stresleri de artmaktadır. Her ne kadar bireyler, stres durumlarına verdikleri cevaplar açısından farklılaşsa da (Robbins, 2001), başarıya yönelik mücadelelerini uzun süre sürdüren öğretmenler, kendilerine ve çevrelerine yönelik beklentilerin etkisiyle, artan stres ve hayal kırıklıkları riski ile karşılaşmaktadır (Jepson ve Forest, 2006). Vlăduț ve Kállay (2011) öğretmenlerin, gerçek performanslarını gösterebilmeleri için son derece kısıtlı zamana sahip olduklarını belirtmektedirler. Tüm bunlar, öğretmenlerin iş doyumunu olumsuz yönde etkilemekte, verimliliklerini düşürmekte, işe devamsızlıklarını arttırmakta ve mesleği bırakmalarına neden olabilmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik yapılanmalar doğrultusunda, öğretmenlerin kontrol edilmesine yönelik bürokratik yönetim stratejilerinin yerine, öğretmenin mesleki rolüne yakışan bir iş çevresi yaratmanın önemi ön plana çıkmıştır (Conley ve Muncey, 1999).

Genel olarak işle birlikte gerçekleşen yoğun baskı, sürekli stres ve bunun devamı olarak ortaya çıkan işe yönelik tükenmişlik sendromu, bireysel anlamda önemli kayıplara yol açarken, bu bireylerin çalıştığı organizasyonlar için de çok ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Bireysel iş performansının, iş memnuniyetinin ve örgütsel bağlılığın azalması ve bunlarla ilişkili olarak işten ayrılmaların artması, organizasyonlar için üstesinden gelmeleri gereken kritik sorunlar oluşturmaktadır (Halbesleben ve Buckley, 2004). Eğitim alanında bu sorunların aşılabilmesi için sağlıklı okullara gereksinim artmaktadır. Sağlıklı okul, öğretmenlerin çalışmalarını etkin bir şekilde sürdürebilmeleri ve karşılaştıkları iç ve dış çevre koşullarıyla yılmadan mücadele edebilmeleri için gerekli ortamı sunmalıdır (Tsui ve Cheng, 1999).

Örgütsel sağlık alanındaki çalışmalar, mesleğe bağlı stres ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların bir uzantısıdır. Bu bakış açısıyla mesleki stres, bireysel farklılıkların ve iş çevresinin özelliklerinin bir sonucudur. Dolayısı ile örgütsel sağlık, organizasyonun etkin işleyişi için gerekli olan bireysel ve örgütsel unsurları inceleyen bütünlük bir yapıdır (Miller, Griffin ve Hart, 1999). Örgüt sağlığı, örgütün etkin olarak faaliyet göstermesinin yanı sıra, gelişimine ve büyümesine ilişkin yeteneğine yönelik kapsamlı bir kavramdır (Lyden ve Klingele, 2000). Yaşayan bir organizma olarak düşünülen okulun fiziksel yapısı, yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Tüm bu bireylerin birbirleriyle etkileşimi, sosyal bir doku oluşturmaktadır (Freiberg ve Stein, 1999). Çoğu araştırmacı, öğretmenlerin çalışma çevresine ilişkin kalite algılarının, mesleki bağlılıklarını etkileyerek iş performanslarını arttırdığını ve bu durumun okullardaki eğitimin niteliğini etkilediği konusunda fikir birliği içerisindedir (Tsui ve Cheng, 1999).

Bireyin duygu düşünce ve davranış özellikleri, örgüt sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Sabancı, 2009). Bununla beraber örgüt sağlığının yetersizliği, örgütlerde yaşanan stres, tükenmişlik ve iletişim sorunlarının önemli nedenlerinden birisidir (Cemaloğlu, 2007). Beden eğitimi öğretmenleri okul organizasyonu içerisinde yaptığı çalışmalarla ön plana çıkan liderlerdir (Arslan ve Menteş, 2002). Ancak eğitim sisteminde meydana gelen değişimler nedeniyle, beden eğitimi öğretmenliği mesleği önemsiz olarak algılanmaya başlanmıştır. Daha da kötüsü, beden eğitimi öğretmenlerinin işe yönelik davranışları bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel sağlık algıları ile mesleğe yönelik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve cinsiyete dayalı olası farklılıkların belirlenmesidir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışma, İzmir ilinde Narlıdere, Bornova, Konak, Güzelbahçe ve Karşıyaka ilçelerine bağlı, özel (n=87) ve devlet (n=134), ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin gönüllü katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 221 beden eğitimi öğretmeni (98 kadın, 123 erkek) katılmıştır. Katılım gösteren beden eğitimi öğretmenlerinin yaşları 25 ile 60 arasında değişmektedir (Ort.=41.95, Ss.=8.03).

Veri Toplama Araçları

Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri Ölçeği (MEDYAM): Meleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri Ölçeği (MEDYAM), Schaarschmidt ve Fischer (1997) tarafından, bireysel psiko-sosyal davranış ve deneyimleri analiz etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal ve Türkçe versiyonları, mesleğe yönelik tutum, tecrübe ve düşünceleri açıklayan 66 madde ve meslekle ilişkili sağlık durumunu ölçmeyi hedefleyen ve her biri 6 maddeden oluşan; işin öznel önemi (özel yaşam içerisinde işin yeri), mesleki hırs (mesleki başarı ve yükselmeye yönelik çaba), başarıma eğilimi (mesleki görevleri eksiksiz yerine getirebilmek için tüm gücünü kullanma eğilimi), mükemmeliyetçilik çabası (bireysel çalışma performansının iyiliğine ve eksiksizliğine yönelik çaba), duygusal uzaklaşma yeteneği (işe yönelik psikolojik rahatlama yeteneği), pes etme eğilimi (başarısızlıkla oluşan kolay pes etme eğilimi), problemlerle aktif mücadele (oluşabilecek ve karşılaşılan problemlere yönelik aktif tutum), içsel huzur ve dengeleme (içsel denge ve psikolojik kararlılık yaşama), mesleki doyum (meslekte ulaşılan noktadan duyulan memnuniyet), yaşam doyumunu (meslek hayatında olduğu gibi genel anlamda da yaşamdan duyulan memnuniyet), sosyal destek yaşantısı (yakınında bulunan insanların desteğine inanmak) olmak üzere 11 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan tüm maddeler 5'li Likert sakala ("tamamen katılıyorum [5]"-"kesinlikle katılmıyorum [1]") üzerinden cevaplanmaktadır (Schaarschmidt ve Fischer, 1997; Schaarschmidt ve Fischer, 2003). Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ($\chi^2 /sd= 2.19$; RMSEA = 0.056; SRMR= 0.073) ve iç tutarlık (alpha =.72 ile .85 arasında değişen) katsayıları, ölçüm aracının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Gençer ve diğ., 2010). Bu çalışmada alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları .70 ile .83 arasında hesaplanmıştır.

Örgüt Sağlığı Envanteri: Örgüt Sağlığı Envanteri, Türkiye'de görev yapan öğretmenlerin, okulların örgüt sağlığına ilişkin algılarını ölçebilmek amacıyla Akbaba (1997) tarafından geliştirilmiştir. Örgüt sağlığı envanteri 53 madde ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır: örgütsel liderlik (amaçların belirlenmesi, planlama, kaynakları etkili kullanma, kontrol ve vizyon geliştirme konularını içerir - 13 madde), örgütsel bütünlük (yıkıcı etkilere karşı korunma, insanlar arasında etkileşim, toplumun ve örgütün ihtiyaçlarına yönelik entegrasyon konularını içerir - 10 madde), örgütsel kimlik (personel ve okul moral motivasyonunu şekillendirilmesi, organizasyon ve içinde bulunduğu atmosfere yönelik entegrasyon konularını içerir - 8 madde), çevresel etkileşim (etkin iç ve dış etkileşim, ihtiyaçlar doğrultusunda toplum ve okul entegrasyon konularını içerir - 14 madde) ve örgütsel ürün (kaynakların kalitesini geliştirilmesine yönelik teşvik, mevcut kaynaklar ile durumsal faktörlerin entegrasyonu, sağlıklı ürün otaya koymak konularını içerir- 8 madde). Ölçeği oluşturan maddeler 4'lü Likert skala (1=hiçbir zaman - 4=her zaman) üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeği oluşturan 53 madde içerisinde negatif yönde olan 12., 19., 23., 33., 39., 40., 42. ve 47. maddeler test çevrilerek hesaplanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır (Akbaba, 1997). Bu çalışmada ölçeğe ilişkin iç tutarlık katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket formları yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. Uygulanan anket formu, Örgüt Sağlığı Envanteri, MEDYAM Ölçeği ve beden eğitimi öğretmenlerinin demografik bilgilerini elde etmeye yönelik sorulardan oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçüm araçlarından elde edilen veriler, SPSS 13.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Çalışmada istatistiksel yöntem olarak kanonik korelasyon analizi kullanılmıştır. Örgüt sağlığı ve mesleğe yönelik davranış veri setleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlı yapılan kanonik korelasyon analizi, araştırmaya katılan genel örneklem yanı sıra kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenleri için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin mesleğe yönelik davranış ve örgütsel sağlık algılarını oluşturan alt boyutlara ilişkin ortalama değerler incelendiğinde, örgütsel liderlik alt boyutunun hem genel örneklemde hem de cinsiyet farkına dayalı oluşturulan gruplarda en yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Örgütsel bütünlük alt boyutunun tüm gruplarda en düşük ortalama değerlere sahip olması dikkat çekmektedir. Mesleğe yönelik davranış alt boyutlarında, genel örneklem ve kadın beden eğitimi öğretmenlerinden oluşan gruplarda mesleki doyum alt boyutunun, erkek beden eğitimi öğretmenlerinden oluşan grupta ise içsel huzur ve dengeleme alt boyutunun en yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Pes etme eğilimi alt boyutu tüm gruplarda en düşük ortalama değerlere sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1. Örgüt Sağlığı ile Mesleğe Yönelik Davranış ve Yaşantı Modelleri Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	Genel (n=220)		Kadın (n=98)		Erkek (n=122)	
	Ortalama	Ss.	Ortalama	Ss.	Ortalama	Ss.
Örgüt Sağlığı						
Örgütsel Liderlik	3.26	.65	3.34	.62	3.22	.67
Örgütsel Bütünlük	2.95	.62	2.99	.59	2.94	.65
Örgütsel Kimlik	3.22	.57	3.29	.51	3.16	.62
Çevresel Etkileşim	3.07	.54	3.11	.45	3.04	.60
Örgütsel Ürün	3.15	.63	3.23	.54	3.08	.68
Mesleğe Yönelik Davranış						
İşin Öznel Önemi	3.27	.59	3.32	.58	3.23	.57
Mesleki Hırs	3.32	.68	3.25	.77	3.39	.61
Başarma Eğilimi	3.28	.65	3.26	.66	3.31	.63
Mükemmeliyetçilik Çabası	3.85	.63	3.90	.53	3.83	.68
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	3.01	.57	3.07	.53	2.94	.59
Pes Etme Eğilimi	2.24	.65	2.27	.68	2.26	.64
Problemlerle Aktif Mücadele	3.69	.65	3.76	.64	3.66	.65
İçsel Huzur ve Dengeleme	3.81	.60	3.69	.63	3.88	.56
Mesleki Doyum	3.92	.63	4.02	.56	3.84	.66
Yaşam Doyumu	3.77	.60	3.91	.59	3.64	.58
Sosyal Destek Yaşantısı	3.61	.61	3.74	.69	3.52	.52

Tablo 2. Kanonik Korelasyon Analizi Sonuçları

		Lambda Değeri	Ki-kare	Serbestlik Derecesi	P	Kanonik Korelasyon	R ²
Genel	U1-V1	.478	156.336	55.000	.000	.538	.29
	U2-V2	.672	83.979	40.000	.000	.425	.18
	U3-V3	.820	41.938	27.000	.033	.312	.10
	U4-V4	.908	20.342	16.000	.205	.239	.06
	U5-V5	.963	7.887	7.000	.343	.191	.04
Kadın	U1-V1	.177	153.040	55.000	.000	.679	.46
	U2-V2	.329	98.387	40.000	.000	.573	.33
	U3-V3	.490	63.200	27.000	.000	.533	.28
	U4-V4	.684	33.633	16.000	.006	.487	.24
	U5-V5	.896	9.709	7.000	.206	.322	.10
Erkek	U1-V1	.390	106.802	55.000	.000	.586	.34
	U2-V2	.594	59.031	40.000	.027	.471	.22
	U3-V3	.763	30.630	27.000	.287	.384	.15
	U4-V4	.896	12.515	16.000	.708	.258	.07
	U5-V5	.959	4.714	7.000	.695	.202	.04

Araştırmaya katılan genel örneklemin yanı sıra kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenleri için ayrı ayrı gerçekleştirilen kanonik korelasyon analizinde, her grup için, örgüt sağlığı ve mesleğe yönelik davranış veri setleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlı beş farklı kanonik katsayı hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeni dikkate alınmadan, çalışmaya katılan tüm beden eğitimi öğretmenlerinden (n=221) elde edilen veri setine uygulanan kanonik korelasyon analizi sonuçları, oluşturulan kanonik çiftlere ait ilk üç kanonik fonksiyonun istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ($p < .05$; $p < .01$). Kadın beden eğitimi öğretmenlerine (n=98) ait verilere uygulanan kanonik korelasyon analizi sonucunda, ilk dört kanonik fonksiyonun anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Erkek beden eğitimi öğretmenlerinde (n=123) ise istatistiksel olarak anlamlı iki kanonik fonksiyon olduğu belirlenmiştir ($p < .05$; $p < .01$) (Tablo 2).

Kanonik korelasyon analizinden elde edilen sonuçların yorumlanmasında kanonik ağırlık, kanonik yük, çapraz kanonik yük, açıklanan varyans oranı ve gereksizlik indeksi dikkate alınmıştır (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998). Bağımlı ve bağımsız veri setlerinin, kendi kanonik değişken setini açıklama oranları (açıklanan varyans) ve diğer kanonik değişken setini açıklama oranları (gereksizlik indeksi) dikkate alındığında, anlamlı olarak tespit edilen fonksiyonlar içerisinde birinci fonksiyonların, diğer anlamlı fonksiyonlardan daha yüksek açıklama yüzdesine sahip oldukları görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Anlamlı Kanonik Fonksiyonlara İlişkin Gereksizlik Analizi

Bağımlı Değişken Tarafından Standardize Açıklama Yüzdeleri (Örgüt Sağlığı)					
	Kanonik Fonksiyon	Sahip Olduğu Kanonik Varyasyon (Açıklanan Varyans)		Diğer Değişken Setine Yönelik Kanonik Varyasyon (Gereksizlik)	
		Yüzde	Toplam Yüzde	Yüzde	Toplam Yüzde
		Genel	Fonksiyon 1**	.556	.556
Fonksiyon 2**	.157		.713	.028	.189
Fonksiyon 3*	.037		.750	.004	.193
Kadın	Fonksiyon 1**	.572	.572	.263	.263
	Fonksiyon 2**	.099	.671	.032	.295
	Fonksiyon 3**	.064	.735	.018	.313
	Fonksiyon 4**	.089	.824	.021	.334
Erkek	Fonksiyon 1**	.383	.383	.132	.132
	Fonksiyon 2*	.053	.436	.012	.114
Bağımsız Değişken Tarafından Standardize Açıklama Yüzdeleri (Mesleğe Yönelik Davranış)					
	Kanonik Fonksiyon	Sahip Olduğu Kanonik Varyasyon (Açıklanan Varyans)		Diğer Değişken Setine Yönelik Kanonik Varyasyon (Gereksizlik)	
		Yüzde	Toplam Yüzde	Yüzde	Toplam Yüzde
		Genel	Fonksiyon 1**	.149	.149
Fonksiyon 2**	.085		.234	.015	.058
Fonksiyon 3*	.095		.330	.009	.067
Kadın	Fonksiyon 1**	.210	.210	.097	.097
	Fonksiyon 2**	.106	.316	.035	.132
	Fonksiyon 3**	.070	.386	.020	.152
	Fonksiyon 4**	.094	.480	.022	.174
Erkek	Fonksiyon 1**	.146	.146	.032	.032
	Fonksiyon 2*	.078	.224	.027	.059

**p<.01, *p<.05

İstatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilen kanonik fonksiyonlar içerisinde en yüksek açıklanan varyans oranları ve gereksizlik indeksine sahip fonksiyonların, aldıkları kanonik ve çapraz kanonik yükler incelenmiştir. Genel örneklemeden elde edilen anlamlı birinci fonksiyonda, örgüt sağlığı veri seti için örgütsel kimlik (kanonik yük=-.877, çapraz kanonik yük=-.472); Mesleğe yönelik davranış veri seti için ise, yaşam doyumu (kanonik yük=-.605, çapraz kanonik yük=-.325) alt boyutu, elde ettiği değerlerle ön plana çıkmaktadır. Kadın beden eğitimi öğretmenleri örnekleminde elde edilen anlamlı birinci fonksiyonda, örgüt sağlığı veri seti için çevresel etkileşim (kanonik yük=.939, çapraz kanonik yük=.637) alt boyutunun; mesleğe yönelik davranış veri seti için ise, içsel huzur ve dengeleme (kanonik yük=.780, çapraz kanonik yük=.529) alt boyutunun, ön plana çıktığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Anlamlı Fonksiyonlara İlişkin Kanonik ve Çapraz Kanonik Yükler

Genel (**p<.01; *p<.05)	Fonksiyon 1**		Fonksiyon 2**		Fonksiyon 3*			
	Kanonik	Çapraz	Kanonik	Çapraz	Kanonik	Çapraz		
Örgüt Sağlığı								
Örgütsel Liderlik	-.681	-.367	-.308	-.131	.323	.101		
Örgütsel Bütünlük	-.514	-.277	-.336	-.143	-.177	-.055		
Örgütsel Kimlik	-.877	-.472	-.287	-.122	.111	.035		
Çevresel Etkileşim	-.862	-.464	-.265	-.113	-.169	-.053		
Örgütsel Ürün	-.734	-.395	-.651	-.277	.086	.027		
Mesleğe Yönelik Davranış								
İşin Öznel Önemi	-.235	-.127	.325	.138	.388	.121		
Mesleki Hırs	-.267	-.144	-.051	-.022	.210	.065		
Başarma Eğilimi	.130	.070	-.051	-.022	.295	.092		
Mükemmeliyetçilik Çabası	-.412	-.221	.070	.030	.404	.126		
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	.253	.136	-.290	-.123	-.012	-.004		
Pes Etme Eğilimi	.315	.170	-.385	-.163	.586	.182		
Problemlerle Aktif Mücadele	-.402	-.216	-.155	-.066	.204	.063		
İçsel Huzur ve Dengeleme	-.591	-.318	-.159	-.067	-.328	-.102		
Mesleki Doyum	-.332	-.179	-.465	-.197	-.257	-.080		
Yaşam Doyumu	-.605	-.325	-.499	-.212	-.052	-.016		
Sosyal Destek Yaşantısı	-.424	-.228	-.267	-.113	-.204	-.063		
Kadın (**p<.01)	Fonksiyon 1**		Fonksiyon 2**		Fonksiyon 3**		Fonksiyon 4**	
	Kanonik	Çapraz	Kanonik	Çapraz	Kanonik	Çapraz	Kanonik	Çapraz
Örgüt Sağlığı								
Örgütsel Liderlik	.571	.387	-.541	-.310	-.120	-.064	-.135	-.066
Örgütsel Bütünlük	.646	.439	.071	.041	-.313	-.167	.095	.046
Örgütsel Kimlik	.807	.548	-.090	-.052	-.036	-.019	-.561	-.273
Çevresel Etkileşim	.939	.637	-.250	-.143	-.120	-.064	.102	.050
Örgütsel Ürün	.763	.518	-.355	-.203	-.438	-.234	-.301	-.147
Mesleğe Yönelik Davranış								
İşin Öznel Önemi	-.179	-.122	-.283	-.162	.298	.159	-.376	-.183
Mesleki Hırs	.130	.088	-.429	-.246	.068	.036	-.014	-.007
Başarma Eğilimi	-.254	-.172	-.440	-.252	.165	.088	-.082	-.040
Mükemmeliyetçilik Çabası	.133	.091	-.458	-.262	.527	.281	-.093	-.045
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	.036	.024	.168	.096	.005	.003	-.168	-.082
Pes Etme Eğilimi	-.574	-.390	-.589	-.337	-.469	-.250	.137	.067
Problemlerle Aktif Mücadele	.139	.095	-.059	-.034	.187	.100	-.465	-.226
İçsel Huzur ve Dengeleme	.780	.529	-.014	-.008	.098	.052	-.077	-.038
Mesleki Doyum	.539	.366	.310	.177	-.116	-.062	-.383	-.186
Yaşam Doyumu	.627	.425	.033	.019	-.293	-.156	-.649	-.316
Sosyal Destek Yaşantısı	.733	.497	.150	.086	-.078	-.042	-.200	-.097
Erkek (**p<.01; *p<.05)	Fonksiyon 1**				Fonksiyon 2*			
	Kanonik		Çapraz		Kanonik		Çapraz	
Örgüt Sağlığı								
Örgütsel Liderlik	-.650		-.381		.003		.002	
Örgütsel Bütünlük	-.421		-.247		.030		.014	
Örgütsel Kimlik	-.680		-.399		-.465		-.219	
Çevresel Etkileşim	-.762		-.447		.018		.008	
Örgütsel Ürün	-.520		-.305		-.220		-.104	
Mesleğe Yönelik Davranış								
İşin Öznel Önemi	-.255		-.120		-.323		-.189	
Mesleki Hırs	-.377		-.177		-.182		-.107	
Başarma Eğilimi	-.674		-.317		.353		.207	
Mükemmeliyetçilik Çabası	-.596		-.280		-.205		-.120	
Duygusal Uzaklaşma Yeteneği	.311		.146		.418		.245	
Pes Etme Eğilimi	-.480		-.226		.246		.144	
Problemlerle Aktif Mücadele	-.420		-.198		-.254		-.149	
İçsel Huzur ve Dengeleme	-.183		-.086		-.341		-.200	
Mesleki Doyum	-.033		-.016		-.058		-.034	
Yaşam Doyumu	-.086		-.040		-.331		-.194	
Sosyal Destek Yaşantısı	.209		.098		-.152		-.089	

Erkek beden eğitimi öğretmenleri örnekleminde elde edilen anlamlı birinci fonksiyonda ise, örgüt sağlığı veri seti için çevresel etkileşim (kanonik yük=-.762, çapraz kanonik yük=-.447); mesleğe yönelik davranış veri seti için ise, başarıma eğilimi (kanonik yük=-.674, çapraz kanonik yük=-.317) alt boyutunun, diğer alt boyutlardan yüksek değer alarak ön plana çıktığı görülmektedir (Tablo 4).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel sağlık algıları ile mesleğe yönelik davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Okul sağlığına ilişkin öğretmen algılarının incelenmesi, okulun gelişimine yönelik çabaların yanı sıra öğretmenlerin verimliliğini, motivasyonunu, iş doyumunu ve yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyen unsurların belirlenmesi açısından önemlidir (Pretorius ve De Villiers, 2009). Aynı zamanda, öğretmenlerin okul sağlığına ilişkin algıları, onların mesleki yaşam kalitesini yansıtmaktadır (Tsui ve Cheng, 1999). Beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel sağlık algıları arasında örgütsel liderlik alt boyutunun öne çıkması, okul içi ve okullar arası sportif faaliyetlerin planlanmasında ve yürütülmesinde beden eğitimi öğretmenlerinin etkin bir rol oynamasından kaynaklanabilir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenleri, okulun fiziki şartlarını ve mevcut sportif malzemelerinin etkin kullanımına yönelik organizasyonları yapmaktadır. Bununla beraber öğrencilerin gelişim düzeylerine göre yetenek seviyelerini dikkate alarak müsabaka takımları oluşturarak, bu takımların teknik ve taktik düzenlemelerini yapmaları beden eğitimi öğretmenin liderlik özelliklerini geliştiren faaliyetler olarak düşünülebilir.

Bireyler, iş çevresine getirdikleri kendilerine özgü değerler, özellikler, gereksinimler ve kişilikler açısından farklılaşırlar (Doherty, 1998). Beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel sağlık algıları arasında örgütsel bütünlük alt boyutunun en düşük değere sahip olması, beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin arasındaki farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Bununla beraber akademik açıdan beden eğitimi dersinin, okul yöneticileri ve diğer branş öğretmenlerinin yanı sıra veliler ve hatta öğrenciler tarafından önemsenmemesi de bir başka neden olabilir. Beden eğitimi dersinin okul yapısı içerisinde yer alan dersler arasındaki hiyerarşinin en altında yer alması (Fejgin, Ephraty ve Ben-Sira, 1995; Smith ve Leng, 2003) beden eğitimi öğretmenlerinin diğer öğretmenlerle iş birliği içerisinde çalışmalarına uygun yapılanmanın yaratılmasını engelleyebilmektedir. Vos, Van Der Westhuizen, Mentz ve Ellis (2012) okulun genel hedeflerine ulaşabilmesi için öğretmenlerin okul aktivitelerine aktif katılımının ve işbirliğinin gerekli olduğunu belirtmektedir.

Mesleğe yönelik davranış alt boyutlarında, beden eğitimi öğretmenlerinin genel olarak mesleki doyum alt boyutunda en yüksek değere sahip olması, beden eğitimi öğretmenlerinin, öğrencilerinin akademik açıdan gelişimine yönelik beklenti ve taleplerle karşılaşmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenleri diğer branş öğretmenleri ile kıyaslandığında, çok daha rahat bir ortamda aktif bir şekilde çalışmaktadır. Bu durum beden eğitimi öğretmenlerini duygusal tükenmişlikten uzaklaştırmaktadır. Dolayısıyla, beden eğitimi öğretmenleri arasında pes etme eğilimi alt boyutu çok düşük düzeyde kalmaktadır.

Kadın beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki doyum alt boyutunda yüksek değerler almaları, Türkiye’de öğretmen ve öğretmen adayları ile yapılmış önceki çalışmaların bulgularını desteklemektedir (Dilmaç ve Bozgeyikli, 2009; Yılmaz ve Şahin, 2009). Öğretmenlik mesleğinin daha çok kadın mesleği olarak algılanmasının yanı sıra kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre bu mesleği daha çok sevmeleri ve saygı göstermeleri (Çapa ve Çil, 2000; Özbek, Kahyaoğlu ve Özgen, 2007) kadın öğretmenlerin iş doyumlarının yüksek olmasını açıklayan faktörler olabilir. Erkek beden eğitimi öğretmenlerinden oluşan grupta ise içsel huzur ve dengeleme alt boyutu en yüksek ortalamaya sahip olması, erkeklerin sahip olduğu toplumsal rollerden kaynaklanmaktadır. Türk toplumunda erkekler, özellikle ailelerine karşı, sorumluluklarını yerine getirebilmek amacıyla karşılaştıkları güçlerle başa çıkabilmek için içsel dengelerini koruyabilmeli ve psikolojik kararlılıklarını sürdürebilmelidir.

Veri setleri arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla genel örneklemeden elde edilen verilere uygulanan kanonik korelasyon analizi sonucunda açıklama yüzdesi en yüksek olan birinci fonksiyon dikkate alınmıştır. Bu fonksiyon içerisinde en yüksek kanonik yüklerle sahip yaşam doyumu ve örgütsel kimlik değişkenleri ön plana çıkmaktadır. Genel olarak bireyin işlerine yönelik duygusal reaksiyonlarının bir bütünü olarak tanımlanan iş doyumu, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerindeki etkileri nedeniyle yaşam doyumuyla ilişkili bir kavramdır (Sevimli ve İşcan, 2005). Bireyin bir organizasyona üye olması onun sosyal kimliğinin bir parçasıdır (De Moura, Abrams, Retter, Gunnarsdottir ve Ando, 2009). Beden eğitimi öğretmenleri için çalıştıkları okulun diğer okullardan farklı ve üstün olması, onların yaşam doyumlarına olumlu katkı sağlayabilmektedir.

Mesleğe yönelik davranış ve örgütsel sağlık algıları arasındaki ilişkinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda kadın beden eğitimi öğretmenleri örneklemeden elde edilen anlamlı birinci fonksiyonda, çevresel etkileşim ve içsel huzur ve dengeleme alt boyutları ön plana çıkmaktadır. Kadın beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kariyerlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için okul içerisinde ve dışarısında çatışmadan uzak, etkin bir iletişim ortamının ve uyumun sağlanması önemlidir. Bununla beraber kadının toplumsal rolü gereğince iş ve aile yaşamı arasındaki dengenin sağlanması, onun mesleki kariyerini sürdürebilmesi açısından gereklidir.

Erkek beden eğitimi öğretmenleri örneklemeden elde edilen anlamlı birinci fonksiyonda ise, çevresel etkileşim ve başarıma eğilimi alt boyutları ön plana çıkmaktadır. Erkek beden eğitimi öğretmenleri de kadın beden eğitimi öğretmenleri gibi okul içerisinde ve dışarısında çatışmadan uzak, etkin bir iletişim ortamının ve uyumun sağlandığı çevresel etkileşime önem vermektedir. Bu durum, erkek beden eğitimi öğretmenlerinin aile sorumluluklarından ötürü mesleki görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmek için büyük çaba ortaya koymalarını sağlamaktadır.

Profesyonel kariyerlerinde mutlu olan öğretmenlerin işine bağlı bireyler oldukları düşünülse de, mesleğe yönelik güçlü bağlılık düzeyi, iş yaşamında mutlu olmak için tek başına yeterli bir etken olmayabilir (Kieschke ve Schaarschmidt, 2008). Bir öğretmenin çalıştığı okulda yaşadığı sıkıntı, kendisini ve okulunu olumsuz yönden etkilerken, öğretmenin verdiği hizmetten yararlanan öğrencileri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle öğretmenin çalıştığı okulda sağlıklı bir yapılanma oluşturmak önemlidir. Bu yapılanmanın başarısı öğretmenin performansını arttıracak ve dolayısıyla eğitim süreçlerinde arzulan sonuçların oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akbaba, S. (1997). *Organizational health in secondary schools (Sample of Bolu)*. Unpublished PhD dissertation. Ankara: University of Ankara.
- Altun, S. A. (2001). *Organizational health*. Ankara: Nobel Publishing.
- Arslan, C. & Menteş, B. (2002). A research on the interest and attitude of the students towards the course on physical education in secondary schools (Elazığ sample). *Performance*, 8(1-2), 30-47.
- Cemaloğlu, N. (2007). The effect of school administrators' leadership styles on organizational health. *Turkish Journal of Social Research*, 11(2), 165-194.
- Conley, S. & Muncey, D. E. (1999). Organizational climate and teacher professionalism: Identifying teacher work environment dimensions. In H.J. Freiberg (Ed.) *School climate measuring, improving and sustaining healthy learning environments*. London: Falmer Press.
- Çapa, Y. & Çil N. (2000). Examining the attitudes of teacher candidates towards teaching profession according to different variables. *Hacettepe University Journal of Education*, 18, 69-73.
- De Moura, G. R.; Abrams, D.; Retter, C.; Gunnarsdottir, S. & Ando, K. (2009). Identification as an organizational anchor: How identification and job satisfaction combine to predict turnover intention. *European Journal of Social Psychology*, 39, 540-557.
- Dilmaç, B. & Bozgeyikli, H. (2009). A research on subjective well-being and decision making of teacher candidates. *Erzincan University Journal of Education Faculty*, 11(1), 171-187.
- Doherty, A. J. (1998). Managing our human resources: A review of organizational behaviour in sport. *Sport Management Review*, 1, 1-24.
- Fejgin, N.; Ephraty, N. & Ben-Sira, D. (1995). Work environment and burnout of physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 15, 64-78.
- Freiberg, H. J. & Stein, T. A. (1999). Measuring, improving and sustaining healthy learning environments. In H.J. Freiberg (Ed.) *School climate measuring, improving and sustaining healthy learning environments*. London: Falmer Press.
- Gençer, R. T.; Boyacıoğlu, H.; Kiremitci, O. & Doğan, B. (2010). Psychometric properties of work-related behavior and experience patterns (avem) scale. *Hacettepe University Journal of Education*, 38, 138-149.
- Hair, J. F.; Anderson, R. E.; Tatham, R. L. & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Halbesleben, J. R. B. & Buckley, M. R. (2004). Burnout in organizational life. *Journal of Management*, 30, 859-879.
- Jepson, E. & Forest, S. (2006). Individual contributory factors in teacher stress: The role of achievement striving and occupational commitment. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 183-197.
- Kieschke, U. & Schaarschmidt, U. (2008). Professional commitment and health among teachers in Germany: A typological approach. *Learning and Instruction*, 18, 429-437.
- Lyden, J. A. & Klingele, W. E. (2000). Supervising organizational health. *Supervision*, 61(12), 3-6.
- Miller, R. L.; Griffin, M. A. & Hart, P. M. (1999). Personality and organizational health: The role of conscientiousness. *Work & Stress*, 13(1), 7-19.
- Milner, K. & Khoza, H. (2008). A comparison of teacher stress and school climate across schools with different matric success rates. *South African Journal of Education*, 28(2), 155-173.
- Mirowsky, J. & Ross, C. E. (2003). *Education, social status and health*. New York: Aldine de Gruyter.
- OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) (2005). *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers*. Paris. [http://www.oecd.org/education/school/34990905.pdf]. Retrieved 01.04.2013.

- Özbek, R.; Kahyaoğlu, M. & Özgen, N. (2007). Evaluation of candidate teachers' opinions on teaching profession. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 9(2), 221-232.
- Pretorius, S. & De Villiers, E. (2009). Educators' perceptions of school climate and health in selected primary schools. *South African Journal of Education*, 29(1), 33-52.
- Robbins, S. P. (2001). *Organizational behavior*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Sabancı, A. (2009). The effect of primary school teachers' burnout on organizational health. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 195-205.
- Schaarschmidt, U. & Fischer, A. W. (1997). AVEM - a diagnostic instrument for differentiation of types of health-related behavior and experience to the work. *Zeitschrift für Differenzielle Diagnostische Psychologie*, 18(3), 151-163.
- Schaarschmidt, U. & Fischer, A. W. (2003). *AVEM - Work-related behavior and experience patterns*. Frankfurt: Swets & Zeitlinger.
- Sevimli, F. & İşcan, Ö. F. (2005). Individual and business environment in terms of job satisfaction. *Ege Academic Review*, 5(1), 55-64.
- Smith, D. & Leng, G. W. (2003). Prevalence and sources of burnout in Singapore secondary school physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 22(2), 203-218.
- Tanrıöven, A. (2011). Concepts related to educational science. In D. Ekiz & H. Durukan (Eds). *Introduction to Education Science*. Istanbul: Lisans Publishing.
- Tsui, K. T. & Cheng, Y. C. (1999). School organizational health and teacher commitment: a contingency study with multi-level analysis. *Educational Research and Evaluation*, 5(3), 249-268.
- Vlăduț, C.I. & Kállay, É. (2011). Psycho-emotional and organizational aspects of burnout in a sample of Romanian teachers. *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal*, 15(3), 331-358.
- Vos, D.; Van Der Westhuizen, P. C.; Mentz, P. J. & Ellis, S. M. (2012). Educators and the quality of their work environment: an analysis of the organizational climate in primary schools. *South African Journal of Education*, 32(1), 56-68.
- Yılmaz, E. & Şahin, M. A. (2009). Study into life satisfaction levels of the teachers working at primary education in terms of some variables. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(4), 1404-1414.